

ו[כ"ב]. אך הרגיש בעצמו שם, דמהא דהריני נזיר
ביום שכן דוד בא, משמע דאף מלמעלה למטה יש
תחומין ע"ש.

דלמא יוסף שידא אמרינהו. פירש"י יוסף
שידא דלא מינטר שבתא. לכאורה משמע
דשאר שדים שומרי שבת הם, מדלא קאמר קתם
דילמא שד אמרינהו. אמנם נראה דאין ראיה, דנקט
יוסף שידא לדוגמא, משום דהוא היה שכיח בי
רבנן, וכדמצינו בפסחים (קי א) אמר רב יוסף אמר
לי יוסף שידא כו', אמר רב פפא אמר לי יוסף
שידא כו' ע"ש. ואפשר שגם שאר שדים אינם
שומרים שבת.

והנה בחגיגה (טו א) איתא, ששה דברים נאמרו
בשדים שלשה כמלאכי השרת ושלשה כבני
אדם כו' ומתים כבני אדם. ובהרש"א שם כתב
ומתים כבני אדם, אפשר שהשד יזכה במיתתו
כשומרי מצוות בעוה"ז שרוחו עולה למעלה כבני
אדם ולא כבהמה שרוחה הולכת למטה ע"ש.
משמע דהוא עצמו אינו שומר מצוות, אלא דמיתתו
היא כשומרי מצוות. ועיין מגילה (ג' א) גמירי דלא
מפקא שם שמים לצטלה ע"ש, משמע ג"כ דרק
בזה מזהר זהירי, משא"כ בכלל המצוות. ועיין
באגרא דפרקא (אות קנו).

וראיתי בספר דברי תורה ח"ח (אות פח) כתב
בתוך הדברים וז"ל, אמרינן כמה פעמים
בש"ס ביוסף שידא דשומר שבת היה ועליו שייך
לומר שהוא מקליפת נוגה והוא משדין יהודאין כו',
יוסף שידא אשר שמר מצוות ה' ע"ש. ודבריו ז"ע,
דהיכן מצינו ביוסף שידא ששומר שבת, ואדרבה
מבואר ברש"י כאן דלא מינטר שבתא.

והנה באור זרוע הל' עירובין (סימן קמו) כתב,
מורי ה"ר יהודה חסיד זצ"ל היה אומר
שהשדים מאמינים בתורה ועושים כל מה שאמרו
חכמים, ושאלו ממנו א"כ למה הוא בא על אשת
איש, והשיב לפי שפעמים פ' מעשה לו שלא כהוגן
ואפילו בלא ידיעתה כדאמרינן בחולין (קה ב) כו',
שעל מנת כן קבלו התורה שאם יזיק לו אדם אפילו
בלא ידיעתו שגם הוא יזיקנו. ושם הקשו משמעתי
דאסקינ דיוסף שידא אמרינהו אלמא דלא מינטר
שבתא, והשיב דיוסף שידא אמרינהו כגון שהיה שד

דבר, ומש"ה לא שייך התם קנין שביטה. ולפי זה
אינו ענין כלל לענין שביטה דאליהו למעלה. ועיין
בתשו' מהר"י אסאד ז"ל חאו"ח (סימן נב), שהבין
ג"כ דתחומין דאליהו הוא מלמעלה למטה, והציא
שם קושיא אמאי לא פשיט הש"ס דאין תחומין
למעלה מעשרה, מהא דירד משה מן השמים
ציוהכ"פ, כמש"כ רש"י צפ' יתרו צפסוק ויהי
ממחרת, וע"ש מש"כ בזה, ובהגהות מהרש"ס כאן.
ובזה יתצדקו דברי המהרש"ל להלן (מה ב) בתוס'
ד"ה ליקנו, שכתבו התוס' דאף שהגשמים
באין מלמעלה מעשרה, כיון שקנו שביטה
באוקיינוס, אין להם אלא ד' אמות דהרי הן עכשיו
חוץ לתחום. וכתב המהרש"ל, דלפי זה מוכרחים
אנו לפרש לעיל גבי אליהו ז"ל שאם יבוא לארץ לא
יכול לילך חוץ מד' אמותיו ע"ש. וראיתי להיד דוד
שם שכתב על המהרש"ל, לא הבנתי הדברים הללו,
דהא התוס' צדצור הסמוך כתבו דבשמים אין קוין
שביטה, ולפיכך כיון שאליהו לא קנה שביטה כלל,
קונה שביטה כשיבא לארץ ויש לו אלפים אמה לכל
רוח ע"ש. ובענין דלא הבנתי דבריו, דלפי זה איך
יפרנס הסוגיא דלהלן דלא איתא אליהו בשבת אי יש
תחומין למעלה מעשרה, והא בשמים לא קוין
שביטה. ועל כרחק ז"ל דהתוס' כתבו כן גבי גשמים
דוקא וכמו שבארנו.

ובעיקר דברי החת"ס ז"ל שרצה לחדש דלא שייך
תחומין אלא על פני שטח הקרקע לא
מלמעלה למטה, מצאתי ראיתי בשו"ת שבות יעקב
במהדו"ב שבסוף ח"א (לסימן יב) בתשו' תלמידו
שרצה לומר כן, שכתב לדמות דברי המהר"ל
שאסור לקדש הלבנה כליל יו"ט משום חשש תחומין
למעלה מעשרה, [וכוונתו כמו המקביל פני רבו
שיוצא מרשותו להקביל פניו, כן בקידוש לבנה דהוי
כמקביל פני שכינה, הוי כאילו יוצא במחשבתו מחוץ
לתחום לקבל פני השכינה, כ"כ לבאר בשו"ת הב"ח
(סימן פ') ושו"ת רמ"ע מפאנו (סימן עח) ע"ש].
וכתב בשבות יעקב, דמה דמספקא לן אם תחומין
למעלה מי"ט, היינו בשטח הארץ, אבל כגבזה שמים
מעל הארץ לא ע"ש. ויש לעיין בדבריו שם, דבתר
הכי נראה דאחא עלה מטעם שרשות היחיד עולה
עד לרקיע, ולא משום שהוא מלמעלה למטה,

אחר בסוריא [נ"ל בסורא] ויוסף שידא
 צפומצדיחא, ואמר לו אותו שידא דבסורא דרך לוח
 חלול וארוך, ואמרס יוסף שידא קמיה דרבה
 צפומצדיחא, ולעולם שדים מנטרו אפילו תורה
 שבעל פה. מיהו קשה דא"כ לוקמא דאליהו אמרן
 וכה"ג שאמר כן לתלמידו ואמר הוא לרבה, ותו
 דרבינו שלמה פירש להדיא דלא מנטרי שבתא ע"ש.
 הנה מצינו שנחלקו רש"י ור"י החסיד אי השדים
 שומרי מצוות הם.

ובזה"ק פ' פנחס (דף רנג ע"א) איתא, ואוף הכי
 דפרשין דמלכא הוו מארי משנה דאינון
 כמלאכים משמשין לו שדים יהודאי כו', ואית שדין
 ומזיקין מסטרא דמסאבו דאתקריאו שדים עכו"ם
 כו', ואית בהון חכימין באורייתא דבכתב ודבעל
 פה, אתקרי יוסף שידא על שם דאוליד ליה עד כו'
 ע"ש. וע"ע בזה"ק פ' תלך (דף רעו ע"א).

וראיתי בספר חסד לאברהם (מעין שביעי נהר כ')
 שציאר בענין השדים, וז"ל יש לדקדק מה
 מציאותם אחר מיתתם אם הם כבהמות שאין להם
 השארות או יש להם השארות, מפני שברע"מ נראה
 שיש מהם יהודים, וכן מעידים אותם שהם עוסקים
 בחכמת השדים שיש בהם מיני העמים ואמונתם,
 ויש גם יהודים ר"ל מאמינים באמונת ישראל,
 וחז"ל פירשו שאין מזכירין שם שמים לבטלה,
 ואפשר שהוא מלך העונש שיתענשו מיד ואין ראיה
 גמורה כו', ויש צלד הקליפה הטובה המשועבדת
 אל הקדושה ומשתעבדים אל הכשרים שבישראל
 כמעשה דיוסף שידא, היות שיש שפירשו חכם בקי
 בחכמת השדים כו' ע"ש. והנה מה שכתב שיש
 שפירשו על יוסף שידא שהיה חכם בקי בחכמת
 השדים, לא מלאכי כעת מי שכתב כן, ורש"י פירש
 כן ציבמות (קכז א) על יונתן שידא, שד היה או
 בקי בהן ע"ש. וכן אולי אפשר לפרש על יוסף שידא
 הנזכר בפסחים (קי א). אמנם בסוגיין לכאורה
 משמע דהוא עצמו היה שד. וע"ע במגן אבות
 להרשב"ץ ח"ג (דף עו ע"ב).

ועיין בחידושי המאירי שכתב, דילמא יוסף שידא
 אמרינהו, פירש ר"ש ז"ל שלא היה משמר
 שבת, כלומר ובעצירה הלך ע"ש. ול"צ דמה שייך
 לומר שהלך בעצירה, הלא השד אינו מצווה על

שמירת שבת. ומדברי המאירי שם וכן בס' צית
 הבחירה, נראה דר"ל דאין הכוונה לשידא ממנו,
 אלא נקטו כן ע"ד נחות והכוונה שהולך מהר כמו
 שד, ומדובר באדם שהלך בעצירה מסורא
 לפומצדיחא בשבת ע"ש. אמנם מה שנראה מדברי
 המאירי שהבין כן גם בכוונת דברי רש"י, ז"ב.

הריני נזיר ביום שבן דוד בא כו'. בטורי אבן
 ר"ה (יא ב) הקשה, לפי מה שנחלקו ר"י
 ור"א שם אי בחשרי עמידין ליגאל או בניסן, א"כ
 אמאי אסור לשמות יין כל ימות החול, אי לר"א לא
 יהיה אסור אלא בחשרי ולר"י בניסן לבד. ומירץ
 דאיכא שני מיני קיטין בעתה ואחישה, ור"א ור"י
 לא נחלקו אלא בקץ דבעתה, אבל בקץ דאחישה
 ובדוכו, אין זמן קבוע לדבר אלא כל יומא זמניה
 הוא, ומשו"ה אסור לשמות יין כל ימות החול ע"ש.
 וראיתי בשו"ת משו"ת מאהבה (סימן ריא) שכתב,
 לענ"ד אין זה בגדר קושיא כלל, כי ביום
 שבן דוד בא אז לא תהיה הגאולה, כי אם כמש"כ
 הרמב"ם (פ"א מהל' מלכים) אחר שיכוף את
 ישראל ללכת בדרכי תורה וילחם מלחמת ה' ויגלית
 ויבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל כו' אז תהיה
 הגאולה שלימה ע"ש. וכעין זה כתב ליישב בספר
 כלי חמדה (פ' שמיני אות ג'), דהא דפליגי ר"א
 ור"י אימתי נגאלין אי בניסן או בחשרי, היינו
 הגאולה שלימה קיבוץ גלויות לארץ הקדושה ושבירת
 עול הגויים, אמנם ביאת משיח יוכל להיות תמיד
 לבד משבתות ויו"ט, ואחר ביאת משיח בן דוד יהיו
 עוד מלחמות עם האוה"ע וינלחם ויגאל אותנו
 מבין העכו"ם, וזה יהיה בניסן או בחשרי ע"ש.
 ולענ"ד יש להעיר בדבריהם, דממ"ש להלן משיח
 אחי בערב שבת דכיון דאחי משיחא הכל עבדים הן
 לישראל, מבואר דמיד צביאח משיח יהיו כל
 האוה"ע משועבדים לישראל, וכמ"ש בפסיקתא
 רבתי (סופל"ו). וכן משמע מכמה מאמרים
 בסנהדרין (דף נח) מ"ש אין בן דוד בא כו',
 דהכוונה לגאולה השלימה צביאח בן דוד. וכן מ"ש
 שם אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות הרשעה
 על ישראל תשעה חדשים כו', והיינו דבן דוד מיד
 צביאחו יגאל אותנו מן המלכיות. [ועיין בערוך לגר